

sed si eis ad peccandum non obediatur. Quod contingit his qui sub Lege constituti sunt, nondum sub gratia. Nam sub Lege constituti, non solum repugnantem habent concupiscentiam, sed etiam captivi ducuntur, cum obtemperant ei. Non autem contingit his qui mente serviunt Legi Dei.

XLVIII. Quod autem ait : « Quod enim impossibile erat » Legi, in quo infirmabatur per carnem, Deus Filium » suum misit in similitudine carnis peccati, et de peccato » damnavit peccatum in carne, ut justitia Legis implere- » tur in nobis, qui non secundum carnem ambulamus, » sed secundum spiritum¹, » manifestissime docet, eadem ipsa præcepta Legis propterea non impleta, quamvis essent implenda, quoniam quibus data erat Lex ante gratiam, dediti erant carnalibus bonis, et ex his beatitudinem acquirere cupiebant, neque metuebant, nisi cum talibus bonis imminebat adversitas; et ideo cum ista temporalia bona turbarentur, facile recedebant a præceptis Legis. Infirmabatur ergo Lex non implendo quod præcipiebat, non sua culpa, sed per carnem, id est, eos homines qui carnalia bona appetendo non amabant Legis justitiam, sed ei temporalia commoda præponebant. Ideo Liberator noster Dominus Jesus Christus suscipiendo mortalem carnem, venit in similitudine carnis peccati. Carni enim peccati debita mors est. At vero illa mors Domini, dignationis fuit, non debiti: et tamen hoc quoque Apostolus peccatum vocat susceptionem mortalis carnis, quamvis non peccatricis, ideo quia immortalis tanquam peccatum facitur cum moritur. Sed « de peccato, inquit, » damnavit peccatum in carne. » Id enim egit mors Domini, ne mors timeretur, et ex eo jam non appeterentur temporalia bona, nec metuerentur temporalia mala, in

¹ Rom. viii, 3, 4.

quibus carnalis erat illa prudentia, in qua impleri Legis præcepta non poterant. Hac autem prudentia in homine Dominico destructa et ablata, justitia Legis impletur, cum secundum carnem non ambulatur, sed secundum spiritum¹. Unde verissime dictum est: « Non veni Legem » solvere, sed implere². » Plenitudo ergo Legis charitas. Et charitas eorum est qui secundum spiritum ambulant. Hæc enim ad gratiam pertinet Spiritus sancti. Quando enim non erat charitas justitiæ, sed timor, Lex non implebatur.

XLIX. Quod autem ait: « Quia prudentia carnis inimica in Deum; Legi enim Dei non est subjecta, nec » enim potest³, » ostendit quid dixerit, « inimica: » ne quis putaret tanquam ex adverso principio aliquam naturam, quam non condidit Deus, inimicitias adversus Deum exercere. Inimicus ergo Dei dicitur, qui Legi ipsius non obtemperat, et hoc per carnis prudentiam, id est, cum appetit temporalia bona, et timet temporalia mala. Definitio enim prudentiæ in appetendis bonis et vitandis malis explicari solet. Quapropter recte appellat Apostolus carnis prudentiam, qua hæc appetuntur pro magnis bonis, quæ non perseverant cum homine; et ne hæc amittantur timetur, quæ quandoque amittenda sunt. Non potest autem talis prudentia Legi Dei obtemperare. Sed tunc obtemperatur Legi, cum hæc prudentia extincta fuerit, ut ei succedat prudentia spiritus, qua nec in temporalibus bonis spes nostra est, neque in malis timor. Eadem namque animæ natura et prudentiam carnis habet, cum inferiora sectatur; et prudentiam spiritus, cum superiora eligit. Quemadmodum eadem aquæ natura et frigore congelascit, et calore resolvitur. Sic ergo dictum est: « Legi » Dei non est subjecta prudentia carnis, nec enim po-

¹ Matth. v, 17. — ² Rom. xiii, 10. — ³ Id. viii, 7.

» test : » quomodo recte diceretur , nivem non posse calefieri , neque enim potest ; sed cum adhibito calore solvitur , et calescit aqua , jam nemo potest eam nivem dicere.

L. Quod autem ait : « Corpus quidem mortuum est » propter peccatum , spiritus autem vita est propter justitiam¹ : Corpus mortuum » dicitur , mortale. Ex ipsius enim mortalitate indigentia rerum terrenarum sollicitat animam , et quaedam desideria excitat , quibus ad peccandum non obtemperat qui jam mente servit Legi Dei.

LI. Quod autem ait : « Si spiritus ejus qui suscitavit » Jesum Christum a mortuis , vivificabit et mortalia corpora vestra per inhabitantem Spiritum ejus in vobis². » Jam quartum gradum demonstrat ex illis quatuor , quos superius distinximus. Sed gradus iste in hac vita non invenitur. Pertinet enim ad spem qua expectamus redemptionem corporis nostri , quando corruptibile hoc induet incorruptionem , et mortale hoc induet immortalitatem³. Ibi pax perfecta est , quia nihil molestiarum anima de corpore patitur jam vivificato , et in coelestem qualitatem immutato.

LII. Quod autem ait : « Non enim accepistis spiritum » servitutis in timorem , sed accepistis spiritum adoptionis filiorum , in quo clamamus , Abba , Pater⁴ , » evidentissime duorum Testamentorum distincta sunt tempora. Illud enim ad timorem pertinet , Novum autem ad charitatem. Sed quaeritur quis ut spiritus servitutis ? Nam spiritus adoptionis filiorum , utique Spiritus sanctus est. Spiritus ergo servitutis in timore , ille est qui potestatem habet mortis ; quia ipso timore per totam vitam rei erant servitutis qui sub Lege agebant , non sub gratia. Nec mirum est quod eum acceperunt per divinam providentiam

¹ Rom. viii, 10. — ² Ibid. 11. — ³ I Cor. xv, 53. — ⁴ Rom. viii, 15.

qui bona temporalia sectabantur , non quia ipsius est Lex et mandatum. « Nam Lex sancta , et mandatum sanctum » et justum et bonum¹ : » ille autem spiritus servitutis non utique bonus , quem accipiunt qui praecepta datae Legis implere non possunt , dum serviunt desideriis carnalibus , nondum gratia Liberatoris assumpti in filiorum adoptionem. Quia et ipse spiritus servitutis non habet quemquam in potestate , nisi qui ei per ordinem divinae providentiae traditus fuerit , Dei justitia sua cuique tribuente. Quam potestatem acceperat Apostolus , cum dicit de quibusdam : « Quos tradidi satanae , ut discant non » blasphemare². » Et iterum de alio : « Jam judicavi , in » quit , tradere hujusmodi satanae in interitum carnis , ut » anima salva sit³. » Qui ergo nondum sub gratia sunt , et sub Lege constituti vincuntur peccatis ad obediendum desideriis carnalibus , et praevicatione augent reatum criminum suorum , spiritum acceperunt servitutis , id est , spiritum ejus qui potestatem mortis habet. Nam si spiritum servitutis ipsum spiritum hominis intellexerimus , incipit et spiritus adoptionis ipse intelligi tanquam in melius commutatus. Sed quia spiritum adoptionis Spiritum sanctum accipimus⁴ , quem manifeste ostendit cum dicit : « Ipse Spiritus testimonium reddit spiritui nostro : » restat ut spiritum servitutis illum intelligamus , cui serviunt peccatores : ut quemadmodum Spiritus sanctus a timore mortis vindicat , sic spiritus servitutis qui potestatem habet mortis ejusdem terrore reos teneat , ut se ad Liberatoris auxilium quisque convertat , etiam ipso diabolo invito , qui eum semper in potestate habere desiderat.

LIII. Quod autem ait : « Nam expectatio creaturae re » velationem filiorum Dei expectat. Vanitati enim creatura subjecta est , non sponte , » etc. usque ad id , quod

¹ Rom. vii, 12. — ² I Tim. i, 20. — ³ I Cor. v, 5. — ⁴ Rom. viii, 16.

ait : « Et ipsi in nobismetipsis ingemiscimus, adoptionem » expectantes, redemptionem corporis nostri¹, » sic intelligendum est, ut neque sensum dolendi et gemendi opinemur esse in arboribus et oleribus et lapidibus, et cæteris hujuscemodi creaturis; hic enim error Manichæorum est : neque Angelos sanctos vanitati subjectos esse arbitremur; et de his existimemus quod liberabuntur a servitute interitus, cum interituri utique non sint : sed omnem creaturam in ipso homine sine ulla calumnia cogitemus. Non enim creatura ulla esse potest, nisi aut spiritalis, quæ excellit in Angelis; aut animalis, quæ etiam in vita bestiarum satis apparet; aut corporalis, quæ videri aut tangi potest : omnis autem est etiam in homine; quia homo constat spiritu et anima et corpore. Ergo « creatura revelationem filiorum Dei expectat, » quidquid nunc in homine laborat, et corruptioni subjacet, illam scilicet manifestationem de qua idem dicit Apostolus : « Mortui enim estis, et vita vestra abscondita est cum » Christo in Deo : cum Christus apparuerit vita vestra, » tunc et vos cum ipso apparebitis in gloria². » Dicit et Joannes : « Dilectissimi, nunc filii Dei sumus, et nondum » apparuit quid erimus : scimus autem quia cum apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est³. » Hanc ergo revelationem filiorum Dei expectat creatura : quæ in homine nunc vanitati subjecta est, quandiu dedita est temporalibus rebus, quæ transeunt tanquam umbra. Unde et in Psalmo dicitur : « Homo vanitati similis factus est, dies ejus velut umbra prætereunt⁴. » De qua vanitate etiam Salomon loquitur, cum dicit : « Vanitas vanitatum, et omnia vanitas : quæ abundantia homini in omni labore suo, quo ipse laborat sub

¹ Rom. viii, 19, 20 et 23. — ² Colos. iii, 3. — ³ 1 Joan. iii, 2. — ⁴ Psal. cxliiii, 4.

» sole¹? » De qua item David dicit : « ut quid diligitis vanitatem, et quæritis mendacium²? » Non sponte autem dicit esse subjectam vanitati creaturam, quoniam pœnalis est ista subjectio. Non enim homo sicut sponte peccavit, sic etiam sponte damnatus est : quæ tamen damnatio non sine spe reparationis irrogata est naturæ nostræ. Et ideo, « Propter eum, inquit, qui subjecit in spe; quia et ipsa » creatura liberabitur a servitute interitus in libertatem » gloriæ filiorum Dei³, » id est, etiam ipsa quæ tantummodo creatura est, nondum per fidem aggregata numero filiorum Dei : sed tamen in eis qui credituri erant, videbat Apostolus quod dicit, quia « creatura liberabitur a » servitute interitus, » ut interitui non serviat, cui serviunt omnes peccatores. Peccatori enim dictum est : « Morte morieris⁴. Liberabitur autem in libertatem gloriæ filiorum Dei, » id est, ut et ipsa perveniat ad libertatem gloriæ filiorum Dei per fidem : quæ fides cum in ea non erat, tantummodo creatura dicebatur. Et ad ipsam refert quod sequitur : « Scimus enim quia creatura congemiscit, et dolet usque adhuc⁵. » Erant enim adhuc credituri qui etiam spiritu subiacebant laboriosis erroribus. Sed ne quis putaret de ipsorum laborum tantum dictum esse, subjungit etiam de iis qui jam crediderant. Quanquam enim spiritu, hoc est, mente servirent Legi Dei, tamen quia carne servitur legi peccati⁶, quandiu molestias et sollicitationes mortalitatis nostræ patimur, ideo addidit, dicens : « Non solum autem ipsi, sed et nos » primitias spiritus habentes, et ipsi in nobismetipsis ingemiscimus⁷. » Non solum ergo, inquit, ipsa quæ tantummodo creatura dicitur in hominibus qui nondum crediderunt, et ideo nondum in filiorum Dei numero consti-

¹ Eccli. i, 2. — ² Psal. lv, 3. — ³ Rom. viii, 20, 21. — ⁴ Gen. ii, 17. — ⁵ Rom. viii, 22. — ⁶ Id. vii, 25. — ⁷ Id. viii, 23.

tuti sunt, congemiscit et dolet: sed etiam nosmetipsi qui credimus, et spiritus primitias habemus, quia jam spiritu adhæremus Deo per fidem, et ideo non jam creatura, sed filii Dei appellamur; tamen « et ipsi in nobismetipsis in- » gemiscimus, adoptionem expectantes redemptionem » corporis nostri. » Hæc enim adoptio, quæ jam facta est in iis qui crediderunt, spiritu, non corpore facta est. Nondum enim etiam corpus formatum est in coelestem illam immutationem, sicut spiritus jam mutatus est reconciliatione fidei ab erroribus conversus ad Deum. Ergo etiam in iis qui crediderunt expectatur adhuc illa manifestatio, quæ in corporis resurrectione proveniet: quæ pertinet ad quartum illum gradum, ubi ex toto perfecta pax erit, et quies æterna; nulla nobis ex aliqua parte corruptione resistente, aut sollicitante molestia.

LIV. Quod autem ait: « Similiter et Spiritus adjuvat » infirmitatem nostram: quid enim oremus sicut oportet, » nescimus¹: » manifestum est eum de Spiritu sancto dicere, quod in consequentibus clarum est, ubi ait: « Quia » secundum Deum interpellat pro sanctis². » Nos ergo « quid oremus sicut oportet, nescimus, » duas ob res; quod et illud quod futurum speramus, et quo tendimus, nondum apparet: et in hac ipsa vita multa possunt nobis prospera videri quæ adversa sunt, et adversa quæ prospera. Nam et tribulatio quando accidit servo Dei ad probationem vel emendationem, videtur nonnunquam minus intelligentibus inutilis: sed si referatur ad illud quod dictum est: « Da nobis auxilium de tribulatione, et vana » salus hominis³: » intelligitur, quia plerumque de tribulatione nos adjuvat Deus; et frustra salus optatur, quæ aliquando adversa est, cum delectatione et amore hujus vitæ implicat animam. Inde est et illud: « Tribulationem

¹ Rom. viii, 26. — ² Ibid. 27. — ³ Psal. lxx, 13.

» et dolorem inveni, et nomen Domini invocavi⁴. » Cum enim dicit, inveni, significat utilem. Non enim recte gratulamur nos invenisse, nisi quod quærebamus. Ergo « quid » oremus sicut oportet, nescimus. » Deus enim novit, et quid nobis in hac vita expediat, et quid post hanc vitam daturus sit. « Sed ipse Spiritus interpellat gemitibus in- » narrabilibus⁵. » Gemere dicit spiritum, quod nos gemere faciat charitate, concitans desiderium futuræ vitæ, sicut dicit: « Tentat vos Dominus Deus vester, ut sciat si » diligitis eum⁶: » id est, ut scire vos faciat. Non enim Deum aliquid latet.

LV. Quod autem ait: « Quos vocavit, ipsos et justifi- » cavit⁴, » potest movere, et quæri, utrum omnes qui vocati sunt, justificentur. Sed alibi legimus: « Multi vo- » cati, pauci autem electi⁵. » Tamen quia ipsi quoque electi utique vocati sunt, manifestum est non justificatos nisi vocatos, quanquam non omnes vocatos, sed eos qui secundum propositum vocati sunt, sicut superius dixit. Propositum autem Dei accipiendum est, non ipsorum⁶. Ipse autem exponit quid sit secundum propositum, cum dicit: « Quoniam quos ante præscivit et prædestinavit » conformes imaginis Filii ejus⁷. » Non enim omnes qui vocati sunt, secundum propositum vocati sunt: hoc enim propositum ad præscientiam et ad prædestinationem Dei pertinet; nec prædestinavit aliquem, nisi quem præscivit crediturum et secuturum vocationem suam, quos et electos dicit. Multi enim non veniunt, cum vocati fuerint: nemo autem venit qui vocatus non fuerit.

LVI. Quod autem dicit: « Ut sit primogenitus in mul- » tis fratribus⁸, » satis docet, aliter intelligendum Dominum nostrum unigenitum, aliter primogenitum. Nam

¹ Psal. cxiv, 3, 4. — ² Rom. viii, 27. — ³ Deut. xiii, 3. — ⁴ Rom. viii, 30. — ⁵ Matth. xxii, 14. — ⁶ Rom. viii, 28. — ⁷ Ibid. 29. — ⁸ Ibid.

ubi Unigenitus dicitur, fratres non habet, et naturaliter est Filius Dei : « Verbum in principio, per quod facta sunt omnia¹. Secundum susceptionem autem hominis et incarnationis dispensationem, per quam nos etiam non naturaliter filios in adoptionem filiorum vocare dignatus est, primogenitus dicitur cum adjunctione fratrum. Ubi enim primus dicitur, non utique solus, sed consecuturis fratribus in id quo ipse præcessit. Unde et alio loco primogenitum eum a mortuis dicit, ut sit ipse primatum tenens². Resurrectio enim mortuorum ut jam non moriantur, ante illum nulla : post illum autem multorum sanctorum est, quos fratres non confunditur appellare propter ipsam communicationem humanitatis.

LVII. Quod autem dicit : « Qui nos separabit a charitate Christi? Tribulatio, an angustia, an persecutio³, » etc. ex superiore sententia pendet, ubi ait : « Si » tamen compatimur, ut et glorificemur : existimo enim » quod non sunt condignæ passiones hujus temporis ad » futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis⁴. » Ad ipsam enim hortationem omnis hujus loci intentio directa est, ne illi quibus loquitur persecutionibus frangerentur, si viverent secundum prudentiam carnis, qua temporalia bona appetuntur, et timentur temporalia mala.

LVIII. Quod autem ait : « Certus sum enim⁵, » et non dixit, Opinor enim, plena fide tenuit, « quod nec mors » ulla, « nec vita » temporalis promissa, nec cætera subsequencia possunt credentem a charitate Dei detorquere. Nemo ergo separat, nec qui minatur mortem ; quia qui credit in Christo, licet moriatur, vivet : neque qui pollicetur vitam ; quia ille dat vitam æternam. Nam temporalis vitæ pollicitatio, æternæ comparatione contemnenda

¹ Joan. I, 1. — ² Colos. I, 18. — ³ Rom. VIII, 35. — ⁴ Ibid. 17, etc. — ⁵ Ibid. 38.

est¹. « Neque Angelus » separat, quia licet Angelus, inquit, de cælo descendat, et annuntiet vobis præter quam quod accepistis, anathema sit. « Neque principatus, » id est, contrarius, quia exiit se ipse hos principatus et potestates, triumphans eos in semetipso². « Neque præsentia neque futura, » id est, temporalia vel quæ delectant, vel quæ premunt, vel quæ spem dant, vel quæ incutiunt timorem. « Neque virtus. » Et hic virtutem contrariam oportet intelligi, secundum quam dicit : « Nemo » vasa fortis diripiet, nisi prius alligaverit fortem³. Neque » que altitudo, neque profundum. » Plerumque enim inanis curiositas earum rerum quæ inveniri non possunt, aut frustra etiam inveniuntur sive in cælo sive in abyssonibus, separat a Deo, nisi charitas vincat, quæ ad certa spiritualia non vanitate rerum quæ foris sunt, sed veritate quæ intus, homines invitat. « Neque creatura alia. » Quod duobus modis intelligi potest : aut visibilis creatura, quia et nos, id est, anima, creatura sumus, sed invisibilis ; ut hoc dixerit, quod nos non separat alia creatura, id est, amor corporum : aut certe quia nos non separat alia creatura a charitate Dei, ex eo quod nulla creatura est alia inter nos et Deum, quæ se opponat, et a complexu ejus excludat. Supra humanas enim mentes quæ rationales sunt, jam nulla creatura, sed Deus est.

LIX. Quod autem dicit : « Quorum patres et ex quibus » Christus secundum carnem, » et adjecit : « Qui est super omnes Deus benedictus in sæcula⁴, » plenissimam fidem commendat, quia Dominum nostrum et secundum susceptionem carnis filium hominis confitemur, et secundum æternitatem Verbum in principio Deum benedictum super omnes in sæcula. Hujus autem confessionis Judæi quoniam partem tenuerunt, refelluntur a Domino. Nam

¹ Gal. I, 8. — ² Coloss. II, 15. — ³ Matth. XII, 29. — ⁴ Rom. IX, 5.

cum eos interrogasset, cujus filium dicerent esse Christum: responderunt, David¹. Hoc autem secundum carnem est. De divinitate vero ejus quod Deus est, nihil responderunt. Ideo Dominus ait eis: Quomodo ergo David in Spiritu vocat eum Dominum? Ut intelligerent hoc se confessos esse tantum, quod Christus filius est David; hoc autem tacuisse, quod est Christus Dominus ipsius David. Illud enim est secundum susceptionem carnis, hoc secundum æternitatem divinitatis.

LX. Quod autem ait: «Nondum enim nascentium, neque agentium aliquid boni aut mali, ut secundum electionem propositum Dei maneret, non ex operibus, sed ex vocante dictum est ei, quia major serviet minori, sicut scriptum est, Jacob dilexi, Esaü autem odio habui², » nonnullos movet, ut putent apostolum Paulum abstulisse liberum voluntatis arbitrium, quod promeremur Deum bono pietatis, vel malo impietatis offendimus. Dicunt enim, quod ante opera aliqua, seu bona seu mala, duorum nondum nascentium Deus unum dilexerit, alterum odio habuerit. Sed respondemus, præscientia Dei factum esse, qua novit etiam de nondum natis, qualis quisque futurus sit. Sed ne quis dicat, Opera ergo elegit Deus in eo quem dilexit, quanquam nondum erant, quod erant futura præsciebat: quod si opera elegit, quomodo dicit Apostolus, non ex operibus factam electionem³? Propterea ergo intelligendum est, opera bona per dilectionem fieri, dilectionem autem esse in nobis per donum Spiritus sancti, sicut idem Apostolus dicit: «Charitas diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum qui datus est nobis.» Non ergo quisquam gloriari debet ex operibus tanquam suis, quæ per donum Dei habet, cum

¹ Math. xxii, 42. — ² Rom. ix, 11-13; Gen. xxv, 23, et Malach. i, 2, 3. — ³ Rom. v, 6.

ipsa dilectio in eo bonum operetur. Quid ergo elegit Deus? Si enim cui vult donat Spiritum sanctum, per quem dilectio bonum operatur, quomodo elegit cui donet? Si enim nullo merito, non est electio; æquales enim omnes sunt ante meritum, nec potest in rebus omnino æqualibus electio nominari. Sed quoniam Spiritus sanctus non datur nisi credentibus, non quidem Deus elegit opera quæ ipse largitur, cum dat Spiritum sanctum, ut per charitatem bona operemur: sed tamen elegit fidem. Quia nisi quisque credat in eum, et in accipiendi voluntate permaneat, non accipit donum Dei, id est, Spiritum sanctum, per quem diffusa charitate bonum possit operari. Non ergo elegit Deus opera cujusquam in præscientia, quæ ipse daturus est; sed fidem elegit in præscientia: ut quem sibi crediturum esse præscivit, ipsum elegerit cui Spiritum sanctum daret, ut bona operando etiam vitam æternam consequeretur¹. Dicit enim Apostolus: «Idem Deus qui operatur omnia in omnibus².» Nusquam autem dictum est, Deus credit omnia in omnibus. Quod ergo credimus, nostrum est: quod autem bonum operamur, illius qui credentibus in se dat Spiritum sanctum. Hoc autem exemplum quibusdam Judæis objectum est, qui Christo crediderunt, et de operibus ante gratiam gloriabantur, et dicebant se ipsam Evangelii gratiam per sua bona opera præcedentia meruisse, cum bona opera in nullo esse possint, nisi qui acceperit gratiam. Est autem gratia, ut vocatio peccatori prærogetur, cum ejus merita nulla, nisi ad damnationem præcesserint. Quod si vocatus vocantem secutus fuerit, quod est jam in libero arbitrio, merebitur et Spiritum sanctum, per quem bona possit operari, in quo permanens, (quod nihilo minus est in libero arbi-

¹ i Retract. xxiii, n. 2, et lib. i de Prædest. SS. cap. 3 dicit se hic errasse. — ² 2 Cor. xii, 6.

trio) merebitur etiam vitam æternam, quæ nulla possit labe corrumpi.

LXI. Quod autem ait: « Miserebor cui misertus ero, » et misericordiam præstabo cui misericors fuero¹, » hinc ostenditur non esse iniquitatem apud Deum; quod possunt dicere quidam, cum audiunt, Antequam nascerentur, Jacob dilexi, Esau autem odio habui². « Miserebor » enim inquit, cui misertus ero. » Primo enim misertus est nostri Deus, cum peccatores essemus ut vocaret nos. « Cui ergo misertus ero, » inquit, ut eum vocem, « miserebor » adhuc ejus cum crediderit. Quomodo autem adhuc, nisi ut det credenti et petenti Spiritum sanctum? Quo dato misericordiam præstabit cui misericors fuerit, id est, ut faciat eum misericordem, quo bona possit per dilectionem operari. Nemo ergo sibi audeat tribuere quod misericorditer operatur: quia Deus illi per Spiritum sanctum dedit per dilectionem, sine qua nemo potest esse misericors. Non ergo elegit Deus bene operantes, sed credentes potius, ut ipse illos faciat bene operari. Nostrum enim est credere et velle, illius autem dare credentibus et volentibus facultatem bene operandi per Spiritum sanctum, per quem charitas Dei diffunditur in cordibus nostris, ut nos misericordes efficiat³.

LXII. Quod autem ait: « Igitur non volentis, neque » currentis, sed miserentis est Dei⁴, » non tollit liberum voluntatis arbitrium, sed non sufficere dicit velle nostrum, nisi adjuvet Deus, misericordes nos efficiendo ad bene operandum per donum Spiritus sancti, ad hoc referens, quod superius dixit: « Miserebor cui misertus ero, » et misericordiam præstabo cui misericors fuero⁵. » Quia neque velle possumus, nisi vocemur; et cum post voca-

¹ Rom. ix, 15, et Exod. xxxiii, 19. — ² Malac. 1, 2, 3. — ³ Retract. xxix, n. 3, et Rom. v, 5. — ⁴ Rom. ix, 16. — ⁵ Ibid. 15.

tionem voluerimus, non sufficit voluntas nostra et cursus noster, nisi Deus et vires currentibus præbeat, et perducat quo vocat¹. Manifestum est ergo non volentis neque currentis, sed miserentis Dei esse, quod bonum operamur: quanquam ibi sit etiam voluntas nostra, quæ sola nihil posset. Unde sequitur etiam de Pharaonis supplicio testimonium, cum ait Scriptura de Pharaone: « Quia ad » hoc te excitavi, ut ostendam in te potentiam meam, et » ut annuntietur nomen meum in universa terra². » Sicut enim legimus in Exodo: « Obduratum est cor Pharaonis, » ut tam evidentibus signis non moveretur³. » Quod ergo tunc Pharaon non obtemperabat præceptis Dei, jam de supplicio veniebat. Non autem quisquam potest dicere obdurationem illam cordis immerito accidisse Pharaoni, sed iudicio Dei retribuētis incredulitati ejus debitam pœnam. Non ergo hoc illi imputatur, quod tunc non obtemperaret, quandoquidem obdurato corde obtemperare non poterat; sed quia dignum se præbuit, cui cor obduraretur priore infidelitate. Sicut enim in iis quos elegit Deus, non opera, sed fides inchoat meritum, ut per munus Dei bene operentur⁴: sic in his quos damnat, infidelitas et impietas inchoat pœnæ meritum, ut per ipsam pœnam etiam male operentur: sicut et superius idem dicit Apostolus: « Et quoniam non probaverunt Deum in notitia » habere, tradidit illos Deus in reprobum sensum ut faci- » ciant quæ non conveniunt⁵. » Quapropter ita concludit Apostolus: « Ergo cui vult miseretur, et quem vult » obdurat⁶. » Cujus enim miseretur, facit eum bene operari: et quem obdurat, relinquit eum ut male operetur. Sed et illa misericordia præcedenti merito fidei tribuitur,

¹ Retract. xxiii, n. 3. — ² Rom. ix, 17, et Exod. ix, 16. — ³ Exod. x, 1. — ⁴ Retract. xxiii, n. 3. — ⁵ Rom. i, 28. — ⁶ Id. ix, 18.

et ista obduratio præcedenti impietati¹ : ut et bona per donum Dei operemur, et mala per supplicium; cum tamen homini non auferatur liberum voluntatis arbitrium, sive ad credendum Deo ut consequatur nos misericordia, sive ad impietatem ut consequatur supplicium. Qua conclusione illata, infert quæstionem tanquam a contradicente. Ait enim : « Dicis itaque mihi, quid adhuc con- » queritur? Nam voluntati ejus quis resistit²? » Cui sane inquisitioni sic respondet, ut intelligamus spiritalibus viris, et jam non secundum terrenum hominem viventibus, patere posse prima merita fidei et impietatis, quomodo Deus præsciens eligat credituros, et damnet incredulos; nec illos ex operibus eligens, nec istos ex operibus damnans; sed illorum fidei præstans ut bene operentur, et istorum impietatem obdurans deserendo ut male operentur. Qui quoniam intellectus, ut dixi, spiritalibus patet, a carnali autem prudentia longe remotus est, sic refellit inquirentem, ut intelligat se deponere debere prius hominem luti, ut ista per spiritum investigare mereamur. Itaque, inquit : « O homo tu quis es, qui respondeas Deo? » Numquid dicit figmentum ei qui se finxit, Quare sic » me fecisti? An non habet potestatem figulus luti, ex eadem conspersione vas facere, aliud quidem in honorem, » aliud in contumeliam³? » Quandiu figmentum es, inquit, et ad massam luti pertines, nondum perductus ad spiritalia, ut sis spiritalis omnia judicans, et a nemine judicaris, cohibeas te oportet ab hujusmodi inquisitione, et non respondeas Deo. Cujus consilium quis scire cupiens, oportet ut prius in ejus amicitiam recipiatur: quod contingere nisi spiritalibus non potest, jam portantibus imaginem coelestis hominis. « Jam enim, inquit, non vos » dicam servos, sed amicos: omnia enim quæ audiavi a

¹ 1 Retract. xxiii, n. 4. — ² Rom. ix, 19. — ³ Ibid. 20, 21.

» Patre meo, nota feci vobis⁴. » Quandiu utique vas fictile es, conterendum est hoc ipsum in te prius virga illa ferrea, de qua dictum est : « Reges eos in virga ferrea, et » tanquam vas figuli conteres eos² : » ut corrupto exteriore homine, et interiore renovato, possis in charitate radicans et fundatus comprehendere latitudinem, longitudinem, altitudinem, et profundum, cognoscere etiam supereminentem scientiam charitatis Dei³. Nunc itaque cum ex eadem conspersione Deus alia vasa in honorem facit, alia in contumeliam, non est tuum discutere, quisquis secundum hanc conspersionem adhuc vivis, id est, terreno sensu et carnaliter sapis.

LXIII. Quod autem ait : « Attulit in multa patientia » vasa iræ, quæ perfecta sunt in perditionem⁴ : » hinc satis significavit obdurationem cordis, quæ in Pharaone facta est, ex meritis venisse occultæ superioris impietatis : quam tamen patienter sustinuit Deus, donec ad illud tempus perduceretur, quo opportune in eum vindicta procederet, ad correctionem eorum quos ab errore instituerat liberare, et ad cultum suum pietate vocando perducere, precibus eorum et gemitibus opem præbens.

LXIV. Quod autem ait : « Quos et vocavit nos, non » solum ex Judæis, sed etiam ex Gentibus. Sicut et in » Osee dicit, Vocabo non plebem meam, plebem meam⁵, » et cætera. Totius hujus disputationis propositum ad hoc perducit, ut quoniam docuit misericordiæ Dei esse, quod bene operamur, non tanquam ex operibus Judæi gloriantur, qui cum Evangelium percepissent, tanquam meritis suis id tribuendum existimantes, nolebant Gentibus dari : a qua superbia jam debent desistere, intelligentes, quoniam si non ex operibus, sed misericordia Dei vocamur

¹ 1 Joan. xv, 15. — ² Psal. ii, 9. — ³ Ephes. iii, 16. — ⁴ Rom. ix, 22. — ⁵ Ibid. 24, 25, et Osee. ii, 24.